

תנ"ך

2 יחידות לימוד

על פי תכנית הרפורמה ללמידה משמעותית
מרכיב 70% מן הרמה הרגילה

הוראות לנבחן

משך הבחינה: שעתיים וחצי.

מבנה השאלון ומפתח הערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.

פרק ראשון	-	בראשית -	40 (20×2) נקודות
פרק שני	-	שמות -	20 (20×1) נקודות
פרק שלישי	-	נושאי בחירה -	28 (14×1) נקודות
פרק רביעי	-	קטע לניתוח ולהבנה -	12 (12×1) נקודות

סה"כ 100 נקודות

- א. חומר עזר מותר בשימוש: תנ"ך שלם בלי פירושים, בלי תוספות ובלי תרגום. מותר להשתמש בתנ"ך שיש בו מפות.
- ב. הוראות מיוחדות: (1) אל תעתיק את השאלה; כתוב את מספרה בלבד. (2) התרכז בנושא. שים לב לכתב, לכתוב ולפיסוק.

הערה: בקטעים המצולמים מן התנ"ך בא השם המפורש בצורת ה'.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

פרק ראשון: בראשית / 40 נקודות

ענה/י על שתיים מבין השאלות 1-3 שלפניך. בכל שאלה שבחרת ענה/י על כל הסעיפים!

1. קרא/י בראשית ט"ו (א'-י"ז).

א. קרא/י פסוקים א'-ח'. בפסוקים אלה מבטיח ה' הבטחות לאברם.

(1) ציין/י את שתי ההבטחות המשמעותיות שמבטיח ה' לאברם. בסס/י דבריך על הכתוב. (2 נקודות)

שתי ההבטחות המשמעותיות שמבטיח ה' לאברם הן: (א) הבטחה לזרע: "כי אם אשר ייצא ממעיך, הוא יירשך", (ב) הבטחה לארץ: "לתת לך את הארץ הזאת לרשתה". שתי הבטחות מרכזיות אלה חוזרות קבוע בדברי ה' לאברם.

(2) בפסוקים ב'-ז' ניתן לראות כי אברם מפקפק בכוחן של ההבטחות. הוכח/י זאת באמצעות שתי ראיות מן הפסוקים, והסבר/י מדוע אברם מפקפק. (4 נקודות)

ראיות לפקפוקו של אברם בהבטחות אלה: "מה תתן לי ואנכי הולך ערירי" - אברם מפקפק ברעיון ה' לתת לו "שכר הרבה מאוד", מכיוון שאברם ערירי = אין לו ילדים, ואין טעם להעניק לו מתנות כי אין מי שיירש אותן בהמשך, חוץ מהעבד הנאמן שלו, "הן לי לא נתת זרע" - אברם ממשיך את פקפוקו באמצעות האשמה של ה' שלא אפשר לו להרות ולהביא ילדים לעולם, כך שאין טעם בשכר רב. הסיבה שאברם מפקפק בהבטחה לזרע נובעת מעקרותה רבת השנים של שרי וגם מגילם המופלג, דבר המעמיד בביטול גמור את האופציה להרות. פקפוק נוסף ניתן למצוא בשאלה "במה אדע כי אירשנה?" שאברם שואל את ה' ביחס להבטחה לארץ. הוא מבקש הוכחות לירושת הארץ. הסיבה שאברם מפקפק יכולה לנבוע מן העובדה שבארץ כבר יושבים עמים אחרים.

ב. קרא/י פסוק ו'. את הכתוב "ויחשבה לו צדקה" ניתן להבין בשתי דרכים.

(1) הסבר/י את שתי הדרכים שבאמצעותן ניתן להבין את הפסוק. (2 נקודות)

ניתן להבין את הכתוב "ויחשבה לו צדקה" בדרך ראשונה, לפיה ה' מחשיב לאברם את האמונה בו למעשה של צדקה (מעשה טוב וראוי) או בדרך שנייה, לפיה אברם מחשיב לה' את ההבטחה לזרע כמעשה של חסד.

(2) קרא/י את דברי הפרשן רד"ק שלפניך: "ויחשבה לו צדקה. ההאמנה הגמורה שהאמין - חשבה לו האל לצדקה וליושר לבב, כי הוא ואשתו היו הולכים ומזקינים וההבטחה מתאחרת. ואף על פי כן האמין".

הסבר/י את דברי הפרשן ואת הדרך שבה הבין את הפסוק. (5 נקודות)

רד"ק מבין את הפסוק כמיוחס לה' = ה' החשיב לאברם לצדקה. לדברי הפרשן, הוא עושה זאת בשל האמונה השלמה של אברם שעוד יהיו לשרי ולו ילדים על אף שגילם מתקדם ודבר לא קרה, הוא האמין שה' יעשה זאת.

ג. קרא/י פסוקים ט'-י"ז. בקטע זה נמסרות שתי תגובות של ה': האחת מקבלת את פקפוקו של אברם והאחת דוחה אותו.

(1) הסבר/י כל אחת מן התגובות, על פי הכתוב בקטע. (4 נקודות)

התגובה המקבלת את פקפוקו של אברם היא מעבר ה' באש בין הבתרים. מעשה זה מסמל את עמידתו של ה' בהבטחות לאברם ומבטא את הבנתו את הספק שיש לאברם. הוא מבטיח, למעשה, שהדברים יקרו על אף הקושי ההגיוני לקבלם.

התגובה הדוחה את פקפוקו של אברם היא הנבואה על העונש שיבוא על צאצאיו של אברם במשך 400 שנה של עבדות תחת עם זר. הצמידות של הנבואה לשיח בין ה' לאברם מעידה ורומזת כי הנבואה היא עונש על הספק שהטיל אברם בה'.

(2) האם, לדעתך, תגובות ה' יכולות לעמוד בכפיפה אחת מבלי לסתור זו את זו? הסבר/י דבריך. (3 נקודות)

לדעתי, תגובות ה' לא יכולות לבוא יחד מפני שלא הגיוני לקבל עמדה של אדם ובמקביל להעניש אותו עליה. זה מבלבל.

או:

לדעתי, התגובות יכולות לבוא יחד כי זה כמו בחינוך: הורה יכול לפעול למענך, אך גם להענישך על התנהגותך הרעה.

2. קרא/י בראשית כ"ה (י"ט-ל"ד).

א. קרא/י פסוקים כ"ב-כ"ח. בפסוקים אלה מתוארים המתח וההבדלים שבין האחים עשו ויעקב בשלב ההיריון, בלידה עצמה ובראשית חייהם.

הסבר/י כיצד מתבטאים המתח ו/או ההבדלים שבין האחים בכל אחד מן השלבים: ההיריון, הלידה והילדות. בסס/י תשובתך על הכתוב. (6 נקודות)

בשלב ההיריון מתבטא המתח בנבואת ה' לרבקה לפיה התאומים שבבטנה יהיו לשני עמים שייפרדו (לא יסתדרו): "שני גויים בבטןך ושני לאומים ממעיך ייפרדו", או: בשלב ההיריון מתבטא המתח בהתרועעות הבנים בבטנה של רבקה, דבר המלמד על עוינות, מריבה ויריבות: "ויתרועצו הבנים בקרבה".

בלידה עצמה מתבטא המתח ברצונו של יעקב לצאת בכור לפני עשו בכך שאחז בעקבו: "וידו אווזת בעקב עשו". בראשית חייהם מתבטא המתח בהבדלים ביניהם, אחד איש ציד ואחד איש תם יושב אוהלים, אחד אהוב על אביו ואחד אהוב על אמו: "ווגדלו הנערים והי עשו איש יודע ציד איש שדה, ויעקב איש תם יושב אוהלים. ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו, ורבקה אוהבת את יעקב".

ב. קרא/י פסוקים י"ט-כ"א. בקטע זה מתוארות עקרותה של רבקה ותפילתו של יצחק לה'.

(1) קרא/י את דברי הפרשן רש"י שלפניך על כעסה של שרי על אברם (בר' ט"ז, ה'): "כְּשֶׁהִתְפַּלֵּלָהּ לַה' מִמָּה תִתֶּן לִי וְאַנְכִי הוֹלֵךְ עִירִירִי, לֹא הִתְפַּלֵּלָהּ אֶלֶּא עָלֶיהָ, וְהָיָה לָהּ לְהִתְפַּלֵּל עַל שְׁנֵינוּ, וְהָיִיתִי אֲנִי נִפְקֶדֶת עִמָּךְ [נכנסת להיריון]". הסבר/י מה עשה יעקב שלא עשה אברהם, על פי דברי הפרשן והפסוקים. (3 נקודות)

יעקב התפלל לה' בבקשה שיפתור את בעיית העקרות של רבקה ויאפשר להם להביא ילדים. בדברי רש"י מוצאים האשמה של שרי כלפי אברם, שהתפלל לה' רק בעבורו ולא התפלל עליה = בעבורה, ולכן לא נפקדה, כלומר נכנסה להיריון.

(2) הסבר/י כיצד השורש עת"ר מסייע לבסס את הקשר שבין יצחק לה' כחלק מברית האבות. (4 נקודות)

השורש עת"ר משמש פעמיים בפסוק כ"א: "ויעתר יצחק לה' נוכח אשתו כי עקרה היא, ויעתר לו ה'...". השימוש באותו שורש כדי לתאר הן את הבקשה של יצחק והן את ההיענות של ה' לבקשתו נועד להצביע על מחויבות ה' ליצחק כחלק מהברית שלו עם האבות.

ג. קרא/י פסוקים כ"ט-ל"ד. המתח בין עשו ליעקב מתעצם.

(1) הסבר/י באיזה אופן ניתן למצוא טעם נפגם (בעיה) בהתנהגותם של שני האחים בסיטואציה המתוארת. (4 נקודות)

בדמות יעקב ניתן למצוא טעם נפגם בכך שהוא מנצל את רעבונו של עשו הבא מן השדה כדי ללחוץ עליו למכור לו את מעמד הבכורה. זוהי התנהגות לא מכובדת, סחטנית ונצלנית. מה גם שנראה לא טוב שהוא דורש תשלום מאחיו עבור אוכל.

בדמות עשו ניתן למצוא טעם נפגם בכך שהוא מתנהג בביטול ובזלזול כלפי מעמד הבכורה וגם לא מפעיל שיקול דעת לראות האם הצעת המכירה הגיונית בכלל: בכורה תמורת צלחת נזיד ולחם!?

(2) בפס' ל"ד משתמש המספר באמצעי ספרותי. ציין/י מהו האמצעי הספרותי, והסבר/י באיזה אופן הוא מסייע להבין את המתח בין האחים. (3 נקודות)

האמצעי הספרותי הוא ריבוי פעלים. לאחר שיעקב נותן לעשו לאכול תמורת מעמד הבכורה, מתואר עשו: "ויאכל, וישת, ויקם, וילך, וייבז עשו את הבכורה". רצף הפעלים פה חושף את המתח הפנימי שהיה בלבו של עשו בסיטואציה המוזרה שהתרחשה בין יעקב לבינו. האינטנסיביות של הפעולות מצביעה על ספק אפשרי שעלה בו לאחר שנרגע מהרעב, וכן אולי על כעס כלפי יעקב.

3. קרא/י בראשית מ"ה (א'-י"ד).

- א. קרא/י פסוקים א'-ג'. בפסוקים אלה הקשר בין האחים ליוסף מגיע לשיא.
- (1) הסבר/י מהו האירוע שהביא לשיא חדש בקשר שבין האחים. (3 נקודות)
- האירוע שהביא לשיא הוא חשיפת יוסף בפני אחיו = יוסף מגלה לאחיו לראשונה שהוא אחיהם יוסף שלא ראו שנים.
- (2) הסבר/י את תגובתם הרגשית של האחים ואת תגובתו הרגשית של יוסף לאירוע. בסס/י דבריך על הכתוב. (3 נקודות)
- תגובת הרגשית של האחים היא הלם ושתיקה מסערת נפש, בהלה וחשש: "ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו".
- תגובתו הרגשית של יוסף היא התרגשות רבה ובכי עז: "וייתן את קולו בבכי" ששמעו כולם.
- ב. קרא/י פסוקים ד'-ח'. בקטע זה יוסף מדבר אל אחיו.
- (1) בדבריו של יוסף עולים שני מסרים מרכזיים הנקשרים זה בזה. הסבר/י כל אחד מן המסרים, והבא/י להם ראיה מן הכתוב. (4 נקודות)
- המסר הראשון של יוסף הוא שלא האחים אשמים בגורלו ובהגעתו למצרים: "ועתה לא אתם שלחתם אותי...".
- המסר השני של יוסף הוא שה' קבע את גורלו להגיע למצרים: "... כי למחיה שלחני ה'... וישלחני ה' לפניכם... כי ה'...".
- (2) בדבריו של יוסף ניתן למצוא סתירה. הסבר/י את הסתירה, ובסס/י אותה על הכתוב. (3 נקודות)
- הסתירה נובעת בין הדגשתו של יוסף כי גורלו נקבע וכוון בידי ה' ואין לו קשר לאחים (לא אשמים) לבין האשמתו אותם על שמכרו אותו למצרים: "אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אותי מצרימה... אל תעצבו ואל ייחר בעיניכם כי מכרתם אותי" (האשמה) לעומת "כי למחיה שלחני ה'... וישלחני ה' לפניכם...". לא ברור האם האחים אשמים או לא אשמים בעיניו.
- ג. קרא/י פסוקים ט'-י"ד. יוסף מבקש מאחיו להביא את אביהם אליו.
- (1) העתק/י מן הכתוב ארבעה פעלים המבטאים תנועה (פיזית), והסבר/י מהי תרומתם המשותפת להבנת הבקשה של יוסף. (4 נקודות)
- ארבעת הפעלים המבטאים תנועה: "מהרו", "עלו", "רדה", "תעמד" וגם: "וישבת", "ומיהרתם", "והורדתם".
- תרומתם של הפעלים היא בזירוז האחים לבצע את הבקשה (להביא את אביהם למצרים) ובהגשת מהות הבקשה: עלייה לכנען במהירות, הבאתם יעקב איתם, ירידה למצרים והתיישבות בה. הפעלים מביעים הן את השלבים בביצוע הבקשה והן את הלחץ לבצעה בהקדם.
- (2) האם, לדעתך, פעל יוסף כראוי כשביקש להביא את אביו בשלב זה ולא קודם? הסבר/י עמדתך. (3 נקודות)
- לדעתי, יוסף פעל כראוי מפני שלא יכול היה להביא את אביו לפני שמעמדו התבסס במצרים והפך לבעל שליטה והשפעה. ייתכן גם כי יוסף לא יכול היה לצאת ממצרים ורק כשהגיעו האחים, יכול היה להיעזר בהם כדי לפגוש את אביו.
- או:

לדעתי, יוסף לא פעל כראוי כשביקש להביא את יעקב רק בשלב הזה. יוסף יכול היה למנוע כאב לב עצום לאבא שלו, שהתאבל עליו שנים רבות. לא ברור מדוע חיכה כל כך הרבה ולא פעל לחפש את אביו, להודיע לו שהוא חי ולפגוש אותו, כך היה חוסך לו סבל רב. ומה אם האחים לא היו מגיעים למצרים בשל הרעב? יוסף לא היה פועל למצוא את אביו?

(שים/י לב! הפרק השני בעמוד הבא.)

פרק שני: שמות / 20 נקודות

ענה/י על אחת מן השאלות 4-5 שלפניך. בשאלה שבחרת ענה/י על כל הסעיפים!

4. קרא/י שמות ב' (א'-ט"ו).

- א. קרא/י פסוקים א'-ד'. סיפור לידתו של משה וימי ינקותו אינם שגוריים.
- (1) ציין/י שתי פעולות שעושה אמו של משה כדי להציל אותו, והסבר/י מדוע היא נאלצת לעשות זאת. (4 נקודות)
- שתי הפעולות שעושה אם משה כדי להצילו הן:
- (א) מסתירה אותו בבית במשך שלושה חודשים.
- (ב) בונה לו תיבה צפה מצמח הגומא ומחביאה אותו בתוכה בין צמחי הסוף.
- אמא עושה זאת כדי להציל אותו ממוות לאור הגזרה של מלך מצרים, הקובעת כי יש להמית כל בן זכר שנולד לעבריים.
- (2) הסבר/י באיזו דרך מסייעת אחותו של משה למאמצי הצלתו. (2 נקודות)
- אחותו של משה משגיחה עליו מרחוק בכך שהיא עומדת במרחק טווח ראייה מצמחי הסוף, שביניהם הוא נמצא בתיבה.
- ב. קרא/י פסוקים ה'-י'. בפסוקים אלה מתרחשת תפנית בחייו של משה.
- (1) הסבר/י את התפנית המתרחשת בחייו של משה. בסס/י תשובתך על הכתוב. (3 נקודות)
- התפנית המתרחשת בחייו של משה היא מציאתו על ידי בת פרעה ואימוצו על ידה. משה ניצל על ידי הבת של מי שקבע שדינו הוא מוות. הנסיכה משיגה לו אישה מינקת (אמו) ועם גדילתו, הוא חוזר לגור בארמון: "... ותרא את התיבה בתוך הסוף... ותפתח ותראהו את הילד והנה נער בוכה ותחמול עליו ותאמר מילדי העבריים זה... ויגדל הילד ותביאהו לבת פרעה ויהיה לה לבן".
- (2) קרא/י את דברי הפרשן מלבי"ם שלפניך: "ותפתח ותראהו את הילד. [...]" (א) שראתה את עצמותו ופנימיותו, (ב) שראתה את הילד בחיצוניותו, כי הראיה תהיה בשני עניינים: (א) ראית החומר שהוא יפה תואר ובריא וחזק (ב) ראית הצורה שראתה בשכלה כי יש בו צורה נשגבה אלוהית.
- הסבר/י, לפי דברי הפרשן, מדוע מתרחשת התפנית בחייו של משה. (4 נקודות)
- לפי דברי מלבי"ם, בת פרעה אימצה אותו כי ראתה את פנימיותו ואת חיצוניותו. התינוק משה גם היה נראה יפה, בריא וחזק, וגם שידר עוצמה ונשגבות אלוהית. כלומר "יפה מבפנים ומבחוץ".
- ג. קרא/י פסוק י"א-ט"ו. בפסוקים אלה מתוארים ימיו של משה כבוגר.
- (1) ציין/י שתי פעולות שעושה משה בבגרותו, והסבר/י מה מלמד התיאור שלהן על זהותו של משה. (4 נקודות)
- שתי פעולות שעושה משה בבגרותו הן:
- (א) הוא הורג איש מצרי שהיכה עבד עברי, וטומן אותו בחול.
- (ב) הוא מתערב במריבה בין שני אנשים עבריים שרבים ביניהם (כדי להשכין שלום).
- התיאור שלהן מלמד כי משה מודע לזהותו העברית ולהשתייכותו לעם זה, והוא מרגיש חלק ממנו ואינו מרגיש מצרי על אף שגדל בבית פרעה.
- (2) האם, לדעתך, מתאים משה לשמש כמנהיג לאור פעולות אלה? הסבר/י תשובתך. (3 נקודות)
- לדעתי, משה מתאים לשמש מנהיג מכיוון שהוא רודף צדק, כריזמטי, אמיץ וזהיר. פעולות אלה נדרשות למנהיג כדי לעמוד באתגרים הניצבים בפניו. או: משה אינו מתאים לשמש מנהיג כי הוא מגיב לאלימות באלימות.

5. קרא/י שמות י"ט (א'-י"ט).

א. קרא/י פסוקים א'-ו'. בפסוקים אלה שולח ה' את משה לעם.

(1) הסבר/י מהי הסיבה שבגינה שולח ה' את משה לעם. ציין/י שני נימוקים שמעלה ה' בדבריו לעם. (3 נקודות)

הסיבה שבגינה שולח ה' את משה לעם היא כדי להציע לו לירות איתו ברית ולהפוך לעם הנבחר שלו.

שני נימוקים שמעלה ה' בדבריו לעם הם:

(א) ה' הוציא אותם ממצרים.

(ב) ה' מוביל אותם במדבר, מקום קשוח לשרוד בו.

(2) ציין/י שני כינויים שבהם מכנה ה' את העם, והסבר/י מה הם מלמדים על יחסו של ה' לעם. (3 נקודות)

ה' מכנה את העם "בית יעקב" ו"גוי קדוש" (וגם 'בני ישראל' ו'ממלכת כוהנים'). כינויים אלה מלמדים על קרבה של

ה' לעם, על חיבה ועל העדפה. ה' מרגיש מחויב לעם מתוקף בריתו עם האבות וגם כי רואה בו עליונות.

ב. קרא/י פסוקים ז'-ט"ו. בפסוקים אלה מתוארת היערכות העם למעמד הר סיני.

(1) ציין/י שתי הגבלות שמציב ה' לעם לקראת מעמד זה, הסבר/י אותן ובסס/י על הכתוב. (4 נקודות)

שתי ההגבלות שמציב ה' לעם לקראת מעמד הר סיני הן:

(א) איסור קרבה ונגיעה בהר. איסור לעם לעבור את הגבולות המוגדרים סביב ההר, וכן איסור לגעת בו בכל דרך:

"והגבלת את העם סביב לאמור הישמרו לכם עלות בהר ונגוע בקצהו, כל הנוגע בהר מות יומת".

(ב) איסור קיום יחסי מין עם אישה: "היו נכונים לשלושת הימים, אל תיגשו אל אישה".

(2) קרא/י את דברי הפרשן רמב"ן שלפניך: "ירד ה' לעיני כל העם. שכלם יראו ברדתו שם, כי יראו מראה כבוד

ה' כאש אוכלת בראש ההר. לא שיראו את השם".

הסבר/י את הקושי שמוצא רמב"ן בפס' י"א ואת הפתרון שהוא מציע. (3 נקודות)

רמב"ן מוצא קושי בתיאור לפיו ה' ירד מההר לעיני כולם, כלומר ההתגלות נגישה לכולם (ה' הרי מתגלה רק לנביאים

ולדמויות נבחרות). הוא פותר זאת בכך שמסביר באין להבין שכל העם ראה את ה', אלא ראה את כבוד ה' המתגלם

באש האוכלת בראש ההר.

ג. קרא/י פסוקים ט"ז-י"ט. מעמד הר סיני מתואר באופן דרמטי.

הדגם/י מתוך הקטע שני תיאורים פיזיים שאפיינו את המעמד ושני תיאורים רגשיים שנבעו ממנו, והסבר/י באיזה אופן

הם תורמים לאפקט הדרמטי של ההתגלות בהר סיני. (7 נקודות)

שני תיאורים פיזיים:

(א) "וענן כבד על ההר" - ענן כבד היה על ההר.

(ב) "והר סיני עשן כולו מפני אשר ירד עליו ה' באש ויעל עשנו" - האש שבה התגלה ה' עלתה כעשן על כל ההר.

שני תיאורים רגשיים:

(א) "ויחרד כל העם אשר במחנה" - בני ישראל במעמד נבהלו ופחדו.

(ב) "ויחרד כל ההר מאוד" - אפילו ההר וסביבותיו נבהלו ורעדו.

התיאורים תורמים לאפקט הדרמטי בכך שהם מציירים את המעמד כמאורע מפחיד, מהפנט, יוצא דופן, נדיר, על-טבעי ורב-חוש.

פרק שלישי: נושאי בחירה / 28 נקודות

ענה/י על שאלה אחת מן השאלות 6-10 שלפניך. בשאלה שבחרת ענה/י על סעיף א' חובה! וסעיף נוסף מבין הסעיפים ב'-ג'.

שיבת ציון

6. קרא/י עזרא ג' (א'-ז') שלפניך.

א ויגע החדש השביעי ובג' ישראל בערים ויאספו העם כאיש אחד אל-ירושלם: ב ויקם ישוע בן-יוצדק ואחיו הכהנים וזרבל בן-שאתיאל ואחיו ויבנו את-מזבח אלהי ישראל להעלות עליו עלות כפתוב בתורת משה איש-האלהים: ג ויכינו המזבח על-מכונתיו כי באימה עליהם מעמי הארצות ויעל (ויעלו) עליו עלות לה' עלות לבקר ולערב: ד ויעשו את-חג הסכות ככתוב ועלת יום ביום במספר כמשפט דברי'ום ביום: ה ואחרי-כן עלת תמיד ולחדשים ולכל-מועדי ה' המקדשים ולכל מתנדב נדבה לה': ו מיום אחד לחדש השביעי החלו להעלות עלות לה' והיכל ה' לא יסד: ז ויתנו-כסף לחצבים ולחרשים ומאכל ומשתה ושמן לצדנים ולצרים להביא עצי ארזים מן-הלבנון אל-ים יפוא כרשיון כורש מלך-פרס עליהם:

ענה/י על סעיף א' חובה!

- א. קרא/י פסוקים א'-ג' שלפניך. בפסוקים אלה מבצעים שבי ציון פעולה ראשונה מיד עם הגיעם לירושלים. (1) הסבר/י מהי הפעולה הראשונה ששבי ציון מבצעים וכיצד היא נקשרת לסיבת חזרתם לירושלים. (7 נקודות)
- שבי ציון בונים את מזבח ה' מיד עם הגעתם לירושלים. פעולה זו נקשרת לסיבת חזרתם לירושלים בכך שהם עוסקים בפולחן ובעבודת ה', והגעתם לירושלים נעשתה בדיוק בשביל זה: לבנות בית מקדש חדש לה' כדי לעבוד אותו.**
- (2) הבא/י ראיה מן הכתוב לכך ששבי ציון היו בקיאים בחוקי ה' גם לאחר שנים רבות בגלות. (3 נקודות)
- "להעלות עלות ככתוב בתורת משה, איש האלוהים", כלומר פועלים בדיוק לפי ההנחיות שבתורה, יודעים אותן.**

ענה/י על אחד מן הסעיפים ב'-ג'.

- ב. קרא/י פסוקים ד'-ו' שלפניך. בפסוקים אלו עולים פרטים באשר למעשיהם של שבי ציון.
- (1) קרא/י את דברי הפרשן רש"י שלפניך: **"ואחרי כן"**. ולאחר הסוכות היו מקריבים קורבנות בכל יום לבקר ולערב ולחדשים. ולראשי חדשים. היו מקריבים קורבנות של ראשי חדשים. ולכל מועדי ה'. ולשאר מועדות קורבנותיהם." הסבר/י במה היו עסוקים השבים לציון. (9 נקודות)
- השבים לציון עסקו בעיקר בעניינים פולחניים של הקרבת קורבנות לה' במועדים השונים, בראשי חודשים וביומים.**
- (2) קרא/י גם חגי א' (י'-י"א). הסבר/י מהי הסיבה האפשרית לכך ש"היכל ה' לא יוסד" עדיין, לפי הכתוב בחגי. (9 נקודות)
- לפי הכתוב בחגי, בצורת קשה שפקדה את האזור הביאה למצב חירום ולמצוקה כלכלית, דבר שלא אפשר הן בתנאים הפיזיים והן מבחינת אמצעים את בנייתו של המקדש השני.**

ג. קרא/י פסוק ז' שלפניך וכן עזרא ד' (א'-ג'). בפסוקים אלה דוחים שבי ציון את עזרתה של קבוצה אחת המבקשת לסייע בבניית בית המקדש, אך מקבלים את עזרתן של קבוצות אחרות.

(1) הסבר/י איזו קבוצה נדחתה ומדוע ואילו קבוצות נתבקשו לסייע ומדוע. (9 נקודות)

הקבוצה שנדחתה היא "צרי יהודה ובנימין", מכיוון שהיא הייתה מורכבת מאנשים שקיימו אורח חיים סינקרטיסטי, כלומר מיזגו אלוהויות (עבדו אלילים יחד עם עבודת ה') וגם כי היא לא נכללה באישור הרשמי שנתן כורש.

הקבוצות שנתבקשו לסייע הן בעלי מלאכה (חוצבים וחרשי אבן ועץ) ועמים המספקים את הסחורה המשובחת לבניית המקדש (עצי ארז הלבנון). אנשים אלה היו בעלי המקצוע שיעבדו במקדש וכן ספקי סחורה הנחוצה לבנייתו.

(2) הסבר/י מה מלמדות הבחירות של שבי ציון על כוונותיהם בנוגע למקדש. (9 נקודות)

הבחירות מלמדות שני פרטים מרכזיים:

(א) שבי ציון לא מוכנים בשום דרך לחזור על הטעות של ימי המקדש הראשון, שאליו הוכנסה גם עבודת אלילים.

(ב) שבי ציון רוצים לבנות מקדש מפואר ומרשים.

נביא ונבואה

7. קרא/י ירמיה א' (ד'-י"ט) שלפניך.

ד ויהי דבר-ה' אלי לאמר: ה בטרם אצורך (אצרה) בבטן ידעתיך ובטרם תצא מרחם הקדשתיך נביא לגוים נתתיך: ו ואמר אלה אדני ה' הנה לא ידעתי דבר כי-נער אנכי: ז ואמר ה' אלי אל-תאמר נער אנכי כי על-כל-אשר אשלחך תלך ואת כל-אשר אצוך תדבר: ח אל-תירא מפניהם כי-אתך אני להצלה נאם-ה': ט וישלח ה' את-ידו ויגע על-פי ויאמר ה' אלי הנה נתתי דברי בפיך: י ראה הפקדתיך | היום הנה על-הגוים ועל-הממלכות לנתוש ולנתוץ ולהאביד ולהרוס לבנות ולנטוע: יא ויהי דבר-ה' אלי לאמר מה-אתה ראה ירמיהו ואמר מקל שקד אני ראה: יב ואמר ה' אלי היטבת לראות כי-שקד אני על-דברי לעשותו: יג ויהי דבר-ה' | אלי שנית לאמר מה אתה ראה ואמר סיר נפוח אני ראה ופניו מפני צפונה: יד ואמר ה' אלי מצפון תפתח הרעה על כל-ישיבי הארץ: טו כי | הנני קרא לכל-משפחות ממלכות צפונה נאם-ה' ובאו ונתנו איש כסאו פתח | שער ירושלים ועל כל-חומתיה סביב ועל כל-ערי יהודה: טז ודברתי משפטי אולם על כל-רעתם אשר עזבוני ויקטרו לאלהים אחרים וישתחוו למעשי ידיהם: יז ואתה תאזר מתניך וקמתי ודברתי אליהם את כל-אשר אנכי אצרך אל-תחת מפניהם פן-אחתך לפניהם: יח ואני הנה נתתיך היום לעיר מבצר ולעמוד ברזל ולחומות נחשת על-כל-הארץ למלכי יהודה לשריה לכהניה ולעם הארץ: יט ונלחמו אליך ולא יוכלו לך כי-אתך אני נאם-ה' להצילך:

ענה/י על סעיף א' חובה!

א. קרא/י פסוק ד'-י' שלפניך. בפסוק זה מתוארת נבואת ההקדשה של ירמיהו.

(1) הסבר/י את הפער העולה בין תפישת ה' את ירמיהו לבין תפישת ירמיהו את עצמו. בסס/י תשובתך מהכתוב. (5 נקודות)

ה' תופש את ירמיהו כמי שהתאים לתפקיד הנביא כבר מהשלב שבו היה בבטן אימו. הוא רואה בו כדמות שהוקדשה לתפקיד, אך ירמיהו תופש את עצמו כלא מתאים ולא ראוי, כנער שאינו בשל עדיין. ה' לא מסכים עמו.

(2) הסבר/י כיצד מועברת הנבואה לירמיהו ומה בדברי ה' מרמז לו על מורכבות השליחות של הנביא. (5 נקודות)

הנבואה מועברת לירמיהו באמצעות מגע יד ה' על פיו. בדברי ה' נאמר "אל תירא מפניהם, כי איתך אני להצילך", כלומר

שבתפקיד הנביא יש רגעים מאיימים ומערערים, המצריכים את הגנת ה', וגם ירמיהו מופקד "על הגויים ועל הממלכות לנתוש ולנתוץ ולהאביד ולהרוס", כלומר הוא יתמודד עם נבואות זעם, תוכחה ופורענות קשות.

ענה/י על אחד מן הסעיפים ב'-ג'.

- ב. קרא/י **פסוק י"א-ט"ז** שלפניך. בפסוקים אלה מופיעים שני מראות סמליים.
- (1) ציין/י את שני המראות הסמליים שבפסוקים, והסבר/י את משמעויותיהם. (12 נקודות)
- שני המראות הסמליים שבפסוקים ומשמעויותיהם הם:**
- (א) **מקל שקד - מסמל את השקידה/ההשקעה של ה' בהענשת ממלכת יהודה, דבר שהוא מתאמץ עבורו.**
- (ב) **סיר נפוח שפניו מופנים צפונה - מסמל את הכיוון שממנו תבוא הרעה על יהודה, ממלכת בבל הצפונית.**
- (2) הסבר/י מהו הרקע שהביא את ה' לקבל את ההחלטה המובעת באמצעות המעשים הסמליים. (6 נקודות)
- הרקע שהביא את ה' לקבל את ההחלטה הוא הרעה אשר עשו בני העם שעזבו אותו ועברו לעבוד אלילים.**

- ג. קרא/י **פסוקים י"ז-י"ט** שלפניך. בקטע זה מצווה ה' את ירמיהו לצאת לשליחות הנבואית.
- הדגם/י והסבר/י שתי מטאפורות המשמשות בדברי ה' לירמיהו. הסבר/י גם מה הן מלמדות על תפקיד הנביא. (18 נקודות)

שתי המטאפורות הן:

(א) **עיר מבצר**

(ב) **עמוד ברזל**

(וגם חומות נחושת)

המטאפורות מלמדות כי נביא חייב להיות חזק, קשוח, עמיד, איתן ונחרץ. הן מסמלות את התפקיד כמעשה חומר קשיח וקשה.

8. קרא/י דברים ט"ו (א'-י"א) שלפניך.

א מקץ שבע-שנים תעשה שמטה: ב וזה דבר השמטה שמוט כל-בעל משה ידו אשר ישה ברעהו לא-יגש את-רעהו ואת-אחיו כי-קרא שמטה לה': ג את-הנכרי תגש ואשר יהיה לך את-אחיו תשמט ידך: ד אפס כי לא יהיה בך אביון כי-ברך יברכך ה' בארץ אשר ה' אלהיך נתן-לך נחלה לרשתה: ה רק אם-שמע תשמע בקול ה' אלהיך לשמר לעשות את-כל-המצוה הזאת אשר אנכי מצוה היום: ו כי-ה' אלהיך ברכך כאשר דבר-לך והעבטת גוים רבים ואתה לא תעבט ומשלת בגוים רבים ובה לא ימשלו: ז כי-יהיה בך אביון מאחד אחיו באחד שעריך בארצך אשר-ה' אלהיך נתן לך לא תאמץ את-לבבך ולא תקפץ את-ידך מאחיו האביון: ח כי-פתח תפתח את-ידך לו והעבט תעביטנו די מחסלו אשר יחסר לו: ט השמר לך פו-יהיה דבר עם-לבבך בלי-על לאמר קרבה שנת-השבע שנת השמטה ורעה עינך באחיו האביון ולא תתן לו וקרא עליך אל-ה' והיה בך חסד: י נתון תתן לו ולא-יגרע לבבך בתתך לו כי בגלל ה' הדבר הזה יברכך ה' אלהיך בכל-מעשך ובכל-משלך ידך: יא כי לא-יחדל אביון מקרב הארץ על-כן אנכי מצוה לאמר פתח תפתח את-ידך לאחיו לעניך ולאביון בארצך:

ענה/י על סעיף א' חובה!

א. קרא/י פסוק א'-ג' שלפניך. בפסוקים אלה מופיע חוק שמיטת ההלוואות.

(1) הסבר/י מהי דרישת החוק, וציין/י לגבי מי היא תקפה. (5 נקודות)

החוק דורש לוותר על חוב שנוצר מהלוואה כאשר מגיעה שנת השמיטה, והוא תקף לגבי עבריים בלבד (ולא נוכריים), כלומר על המלווה לוותר על כספו שנתן ולא לדרוש אותו, אם הלווה לא הצליח להחזיר אותו עד לשנת השמיטה.

(2) הסבר/י באיזה אופן נקשרת שמיטת הקרקעות לחוק שלפניך. (5 נקודות)

שמיטת הקרקעות נקשרת לחוק שמיטת ההלוואות בכך שהיא מהווה את מנגנון הספירה והביטול של ההלוואה, כלומר החוב מתבטל כאשר מגיעה שנת השמיטה של הקרקעות ולא לאחר ספירה של שש שנים.

ענה/י על אחד מן הסעיפים ב'-ג'.

ב. קרא/י פסוקים ז'-ח' שלפניך. בפסוקים אלה מוצגות הצדקות שונות באשר לחוק.

(1) ציין/י שתי הצדקות שמציג המחוקק, והסבר/י מהי מטרת הצגתן. בסס/י דברך על הכתוב. (10 נקודות)

שתי הצדקות שמציג המחוקק:

(א) "אפס כי יהיה בך אביון" - זוהי הצדקה רציונלית הפונה אל שכלו של האדם ומבהירה שזה אינטרס של חברה מתוקנת שלא יהיו בה אביונים.

(ב) "כי ברך יברכך ה'" - זוהי הצדקה תועלתית המדגישה את הרווח שיבוא על מקיים החוק ואת הכדאיות שבקימו.

(2) באיזו מידה, לדעתך, החוק הוגן. הסבר/י תשובתך. (8 נקודות)

לדעתי, החוק הוגן במידה נמוכה מאוד, מפני שהוא דואג לצד אחד בלבד: ללווה. הוא אינו מגן על זכויותיו של המלווה ובמובן מסוים הופך את כספו להפקר.

או:

לדעתי, החוק הוגן במידה גבוהה מאוד, מפני שהוא מתקן עוול כלכלי, חותר לצמצום פערים בחברה ומלמד את מי שיש לו לחלוק ולתת משלו.

ג. קרא/י פסוקים ט'–י"א שלפניך. פסוקים אלה מצווה ה' על המלווה לקיים את החוק על אף הקושי.

(1) הסבר/י מדוע עלול להרגיש המלווה רע כאשר קרבה שנת השבע, ואיך תקנת הפרוזבול שתיקן הלל הזקן עשויה להקל על הרגשתו. (9 נקודות)

המלווה יכול להרגיש רע בשל הידיעה כי קיים סיכוי גבוה מראש שכספו לא יוחזר לו, שכן הוא נותן את ההלוואה בסמיכות לשנת השמיטה של הקרקעות, שנה המבטלת את ההלוואות. תקנת הפרוזבול של הלל הזקן עשויה להקל על הרגשתו בכך שהיא מבטיחה שבסופו של דבר הוא יקבל את כספו, מפני שהחוב הופך מחוב אליו לחוב לבית הדין, ולבית הדין החוב לא מתבטל, כלומר מתי שהוא יצטרך העני להשיב את הכסף לבית הדין, ובית הדין יעביר למלווה.

(2) קרא/י פס' ד' ו–י"א. הסבר/י מהי הסתירה העולה בין הפסוקים ואיך ניתן לפתור אותה. (9 נקודות)

הסתירה העולה מן הפסוקים נובעת משתי אמירות הפוכות של המחוקק: מצד אחד, הוא קובע כי "אפס כי יהיה בך אביון", כלומר המטרה היא שלא יהיו עניים בחברה, ולכן יש לקיים את החוק. מצד שני, הוא אומר "כי לא יחדל אביון מקרב הארץ", כלומר לעולם לא יהיה מצב שבו אין עניים בארץ. כדי לפתור את הסתירה, יש להבין את המשפט "כי לא יחדל אביון מקרב הארץ" כתוצאה והבהרה של מה שיקרה אם האדם לא יקיים את החוק. יש לקרוא את המילה "כי" כ"אחרת...".

מזמורי תהלים

9. קרא/י תהלים א' (א'–ו') שלפניך.

א אֲשֶׁרִי הָאִישׁ אֲשֶׁר | לֹא הֵלֵךְ בְּעֶצֶת רָשָׁעִים

וּבְדֶרֶךְ חַטָּאִים לֹא עָמַד וּבְמוֹשֵׁב לָצִים לֹא יָשָׁב:

ב כִּי אִם בְּתוֹרַת ה' חָפְצוֹ וּבְתוֹרָתוֹ יִהְיֶה יוֹמָם וּלְיָלָה:

ג וְהָיָה כַּעֵץ שֶׁתּוֹלַע עַל־פִּלְגֵי מַיִם

אֲשֶׁר פָּרִיו | יִתֵּן בְּעֵתוֹ וְעָלָהוּ לֹא־יָבוֹל וְכָל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה יִצְלִיחַ:

ד לֹא־כֵן הָרָשָׁעִים כִּי אִם־כִּמּוֹץ אֲשֶׁר־תִּדְפְּנוּ רוּחַ:

ה עַל־כֵּן | לֹא־יִקְמוּ רָשָׁעִים בַּמִּשְׁפָּט וְחַטָּאִים בְּעֵדַת צְדִיקִים:

ו כִּי־יִוָּדַע ה' דֶּרֶךְ צְדִיקִים וְדֶרֶךְ רָשָׁעִים תִּאבֹּד:

ענה/י על סעיף א' חובה:

א. המזמור שלפניך מציג דמות אידיאלית של אדם.

(1) ציני/י מהם שני הייצוגים ההפוכים של האדם, שאותם משווה כותב המזמור. (4 נקודות)

שני הייצוגים ההפוכים של האדם שאותם משווה בעל המזמור הם: (א) צדיק, (ב) רשע.

(2) הסבר/י מהי המסקנה שאליה מגיע הכותב לאור ההשוואה. בסס/י תשובתך על הכתוב. (6 נקודות)

המסקנה שאליה מגיע הכותב היא שדרך הצדיקים תצליח ותשגשג, אך דרך הרשעים תיכשל ותיעלם ברוח: "... וכל אשר יעשה יצליח, לא כן הרשעים, כי אם כמוץ אשר תדפנו רוח".

ב. כותב המזמור מתאר את הרצוי ואת הדחוי בהתנהגות האדם.

(1) הסבר/י מאילו שלוש קבוצות אנשים על האדם להתרחק ומדוע. (9 נקודות)

שלוש הקבוצות שממן אדם צריך להתרחק הן: (א) רשעים, (ב) חוטאים, (ג) לצים. יש להתרחק מהם משום שהם עלולים לדורר את דרכו של האדם ולהוביל אותו לתרבות רעה.

(2) הסבר/י למה מצופה האדם להתקרב ומדוע. (9 נקודות)

מצופה מן האדם להתקרב לתורת ה' ולדבוק בה יום ולילה כי היא תנחה אותו בדרכים ישרות ותביא להצלחתו בחיים.

ג. כותב המזמור משתמש בדימויים כדי לתאר את שני הייצוגים ההפוכים של האדם.

ציין/י והסבר/י את שני הדימויים שבהם משתמש הכותב הסבר/י באיזה אופן הם משרתים את עמדתו ואת מגמתו. (18 נקודות)

שני הדימויים הם: (א) "כעץ שתול על פלגי מים", כלומר עץ חזק שיש לו את כל התנאי להתקיים בשפע (ב) "כמוץ אשר תדפנו רוח", כלומר כקליפת גרגר החיטה, שעפה בקלות ברוח, לא יציבה ולא חזקה. מגמת הכותב היא להראות את דמות האדם האידיאלי, והדימויים משרתים אותו בכך שמראים מדוע עדיף להיות צדיק ולא רשע.

חכמה – הרהורים על החיים

10. קרא/י איוב ב' (א'-י"ג) שלפניך.

א ויהי היום ויבאו בני האלהים להתיצב על-ה' ויבוא גם-השטן להתיצב על-ה': ב ויאמר ה' אל-השטן אי מזה תבא ויען השטן את-ה' ויאמר משט בארץ ומהתהלך בה: ג ויאמר ה' אל-השטן השמת לבך אל-עבדי איוב כי אין כמוהו בארץ איש תם וישר וירא אלהים וקר מרע ועדנו מחזיק בתמלתו ותסיתני בו לבלעו חנם: ד ויען השטן את-ה' ויאמר עור בעד-עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו: ה אולם שלח-נא ידך וגע אל-עצמו ואל-בשרו אם-לא אל-פניו יברכה: ו ויאמר ה' אל-השטן הנה ביגדך אף את-נפשו שמר: ז ויצא השטן מאת פני ה' ויה את-איוב בשחין רע מקף רגלו עד (ועד) קדקדו: ח ויקח-לו חרש להתגדד בו והוא יושב בתוך-האפר: ט ותאמר לו אשתו עדה מחזיק בתמנתך ברה אלהים ומת: י ויאמר אליה כדבר אחת הנבלות תדברי גם את-הטוב נקבל מאת האלהים ואת-הרע לא נקבל בכל-זאת לא-חטא איוב בשפתיו: יא וישמעו שלשת י רעי איוב את כל-הרעה הזאת הבאה עליו ויבאו איש ממקומו אליפו התימני ובלדד השוּחִי וצופר הנעמתי ויעדו יחדיו לבוא לנוד-לו ולנחמו: יב וישאו את-עיניהם מרחוק ולא הכירוהו וישאו קולם ויבכו ויקרעו איש מעלו ויזרקו עפר על-ראשיהם השמימה: יג וישבו אתו לארץ שבעת ימים ושבעת לילות ואין-דבר אליו דבר כי ראו כי-גדל הפאב מאד:

ענה/י על סעיף א' חובה!

א. המחלוקת בין ה' לשטן באשר לצדיקותו של איוב נמשכת.

(1) על פי **פסוקים א'-ו'** שלפניך, הסבר/י כיצד מנסה השטן לערער את עמדת ה' ובאיזה נימוק הוא משתמש. (6 נקודות)

השטן מנסה לערער את עמדת ה' בכך שהוא מגיב באדישות ובחוסר שכנוע לגאוותו של ה' באיוב. השטן טוען כי איוב לא נאמן לה' לחינם ולא חטא לה' כי ה' פגע בסביבתו ולא בגופו של איוב בעצמו, דבר שיביא לקללת אלוהים בידי איוב.

(2) הסבר/י האם השטן מצליח בדבריו לערער את ה', ובסס/י תשובתך על הכתוב. (4 נקודות)

השטן מצליח לערער את ה' ולגרום לו להסתקרן באשר לנאמנותו העיוורת של איוב בו. בכך שה' שולח את השטן לפגוע באיוב שוב כדי לנסות את דבקו בה', מובן כי השטן הצליח לייצר אצלו ספק: "ויאמר ה' אל השטן הנו בידך, אך את נפשו שמור".

ענה/י על אחד מן הסעיפים ב'-ג'.

ב. פס' ז'-י' מתארים את שליחותו השנייה של השטן אל איוב.

(1) הסבר/י כל אחת מן העמדות שמייצגים איוב ואשתו לאור מעשהו של השטן בשם ה'. בסס/י תשובתך. (10 נקודות)
אשתו של איוב מייצגת עמדה לפיה המחיר שמשלם איוב והפגיעה הקשה בו ובחיינו מחייבים להפסיק להאמין בה' בלב שלם, ואף לקלל אותו כדי שימית אותו, ובכך יבוא סוף לכאבו: "עודך מחזיק בתומתך? ברך אלוהים ומות!".
איוב מייצג עמדה לפיה יש לשלם מחיר מכל סוג מבלי להפסיק לרגע להאמין בה' וכי אסור לפקפק בה' ובדרכיו משום סיבה: "גם את הטוב נקבל מאת האלוהים ואת הרע לא נקבל?!". לדעת איוב, יש להודות לה' בטוב וגם ברע ואין לקלל אותו בשום דרך.

(2) באיזו מידה, לדעתך, מביעה עמדתה של אשת איוב אהבה ודאגה אליו. הסבר/י תשובתך. (8 נקודות)
לדעתי, אשתו של איוב מביעה אהבה ודאגה אליו במידה רבה. רק אדם שאוהב יכול להבין הקרבה מהי, ומסוגל לפלל למותו של אהובו כדי שלא יסבול עוד. אשת איוב מוכנה לקבל את הפרידה מאיוב ואת חסרונו, ולו בלבד שלא יסבול.
או:

לדעתי, אשתו של איוב מביעה אהבה ודאגה אליו במידה מועטה. היא מציעה לו לקלל את ה' ולשלם בחייו, ובכך מבטאת בוז לאמונתו ולחיינו. לבחור שאדם ימות הוא לא עניין שבהכרח מביע אהבה או דאגה.

ג. קרא/י פסוקים י"א-י"ג שלפניך. בקטע זה מגיעים רעיו של איוב אל ביתו.

(1) הסבר/י כיצד השימוש באותיות ר"ע מבטא תפקיד כפול בפסוקים שלפניך. (6 נקודות)

האותיות ר"ע משמשות בפסוקים בשני תפקידים: להראות את הרעה הגדולה שעברה על איוב, כלומר משמשות לשלילה. וגם להראות את רעיו של איוב הבאים לנחם אותו ולתמוך בו לאורך כל ימי האבלות, כלומר משמשות לחיוב.

(2) העתק/י מן הפסוקים שלושה תיאורים המבטאים את כאבם של רעי איוב, והסבר/י כיצד הם מסייעים להדגיש את מצבו הנפשי הקשה של איוב. (12 נקודות)

שלושה תיאורים המבטאים את כאבם של רעי איוב:

(א) "וישאו קולם ויבכו" - רעי איוב בוכים כשהם רואים אותו.

(ב) "ויקראו איש מעילו" - רעי איוב קורעים את בגדיהם כאות אבל.

(ג) "ויזרקו עפר על ראשיהם השמימה" - רעי איוב שמים אדמה על ראשם כאות אבל.

וגם:

(*) "וישבו איתו לארץ שבעת ימים ושבעת לילות" - רעי איוב אבלים יחד עם איוב.

התיאורים מסייעים להדגיש את מצבו הנפשי של איוב בכך שמאירים את דמותו ואת מצבו דרך מעשי הרעים. אם תגובתם היא כזו קשה, סביר להניח שמצבו הנפשי של איוב היה קשה ממש, לא סתם נכתב: "ואין דובר אליו דבר כי ראו כי גדול הכאב מאוד".

פרק רביעי: קל"ן (קטע להבנה ולניתוח) / 12 נקודות

ענה/י על סעיף א' חובה! ועל אחד מן הסעיפים ב'-ד'.

11. קרא/י שופטים ד' (ד'-כ"ג) שלפניך.

ד ודבורה אשה נביאה אשת לפידות היא שפטה את ישראל בעת ההיא: ה והיא יושבת תחת תמר דבורה בין הרמה ובין בית-אל בהר אפרים ויעלו אליה בני ישראל למשפט: ו ותשלח ותקרא לברק בן-אבינעם מקדש נפתלי ותאמר אליו הלא צנה ה' אלהי ישראל לך ומשכת בהר תבזר ולקחת עמך עשרת אלפים איש מבני נפתלי ומבני זבלון: ז ומשכתי אליך אל-גחל קישון את-סיסרא שר-צבא ובין ואת-רכבו ואת-המונו ונתתיהו בידך: ח ויאמר אליה ברק אם-תלכי עמי והלכתי ואם-לא תלכי עמי לא אלך: ט ותאמר הלה אלך עמך אפס כי לא תהיה תפארתך על-הדרך אשר אתה הולך כי ביד-אשה ימכר ה' את-סיסרא ותקם דבורה ותלך עם-ברק קדשה: י ויצעק ברק את-זבולן ואת-נפתלי קדשה ויעל ברגליו עשרת אלפי איש ותעל עמו דבורה: יא וחבר הקיני נפרד מקיין מבני חלב חתן משה ונט אהלו עד-אילון בצענים (בצעננים) אשר את-קדש: יב ויגדו לסיסרא כי עלה ברק בן-אבינעם הר-תבור: יג ויצעק סיסרא את-כל-רכבו תשע מאות רכב ברזל ואת-כל-העם אשר אתו מחרשת הגלים אל-גחל קישון: יד ותאמר דבורה אל-ברק קום כי זה היום אשר נתן ה' את-סיסרא בידך הלא ה' יצא לפניך וירד ברק מהר תבזר ועשרת אלפים איש אחרי: טו ויהם ה' את-סיסרא ואת-כל-הרכב ואת-כל-המחנה לפי-חרב לפני ברק וירד סיסרא מעל המרכבה וינס ברגליו: טז וברק רדף אחרי הרכב ואחרי המחנה עד חרשת הגלים ויפל כל-מחנה סיסרא לפי-חרב לא נשאר עד-אחד: יז וסיסרא נס ברגליו אל-אהל יעל אשת חבר הקיני כי שלום בין יבין מלך-חצור ובין בית חבר הקיני: יח ותצא יעל לקראת סיסרא ותאמר אליו סוניה אדני סוניה אלי אל-תיגא ויסר אליה האהלה ותכסהו בשמיכה: יט ויאמר אליה השקיני גא מעט-מים כי צמאתי ותפתח את-גאוד החלב ותשקהו ותכסהו: כ ויאמר אליה עמד פתח האהל והיה אם-איש יבא ושאלך ואמר היש-פה איש ואמרת אין: כא ותקח יעל אשת-חבר את-יתד האהל ותשם את-המקבת בידה ותבוא אליו בלאט ותתקע את-היתד ברקתו ותצנח בארץ והוא-נרדם ויעף וימת: כב והנה ברק רדף את-סיסרא ותצא יעל לקראתו ותאמר לו לך ואראך את-האיש אשר-אתה מבקש ויבא אליה והנה סיסרא נפל מת והיתד ברקתו: כג ויכנע אלהים ביום ההוא את יבין מלך-כנען לפני בני ישראל:

(שים לב! השאלות לפרק בעמוד הבא.)

ענה/י על סעיף א' חובה!

א. קרא/י פסוקים ד'-ה' שלפניך.

ציין/י מהם שני התפקידים שבהם שימשה דבורה, והסבר/י מה הם עשויים ללמד על מעמדה בחברה. (7 נקודות)

שני התפקידים שבהם שימשה דבורה הם: (א) נביאה "ודבורה אישה נביאה", (ב) שופטת "היא שפטה את ישראל".
התפקידים מלמדים כי דבורה הייתה אישה חזקה ובעלת מעמד גבוה, מוכרת ומבוקשת, מעורבת ומשפיעה. היו לה תפקידים מרכזיים בחברה.

ענה/י על אחד מן הסעיפים ב'-ד'.

ב. קרא/י פסוקים ו'-ט' שלפניך.

(1) הסבר/י מה מבקשת דבורה מברק ובשם מי? (3 נקודות)

דבורה מבקשת מברק בשם ה' לעמוד בראשו של מחנה הצבא הישראלי במלחמה נגד יבין, מלך כנען, סיסרא, שר צבאו, וחייליו.

(2) הסבר/י מהו התנאי שמציב לה ברק? (2 נקודות)

התנאי שמציב לה ברק הוא שתצא איתו למלחמה ותהיה לצדו.

ג. קרא/י פסוקים י'-ט"ז שלפניך. במלחמה בכנענים שימשו שני כוחות במקביל: כוח אנושי וכוח אלוהי.

הסבר/י טענה זו, ובסס/י אותה באמצעות ראיות מן הכתוב. (5 נקודות)

במלחמה בכנענים שימש כוח אנושי = ברק וצבא ישראל נלחמו: "ויזעק ברק את זבולון ואת נפתלי קדשה ויעל ברגליו עשרת אלפי איש" וגם כוח אלוהי = ה' יביא למחנה ישראל את הניצחון: "ותאמר דבורה אל ברק קום כי זה היום אשר נתן ה' את סיסרא בידך".

ד. קרא/י פסוקים י"ז-כ"ג שלפניך. דבורה הנביאה היא אחת משתי נשים שהכריעו את המלחמה בכנענים.

ציין/י מיהי האישה הנוספת, והסבר/י באיזה אופן היא תרמה לניצחון על הכנענים. (5 נקודות)

האישה הנוספת היא יעל, אשת חבר הקיני, והיא תרמה לניצחון על הכנענים בכך שהרגה את סיסרא, שר צבא כנען, כאשר הגיע אליה לאוהל כשביקשה להחביאו, אך למעשה תקעה יתד בראשו.